

גבולות היחידה: פרק ל"ב פסוקים א'-ד'**נושא היחידה:** חטא העגל – הסיבה ויצירת העגל**כותב:** מוריה שטרן

הסבר כללי: עם-ישראל מחכה למשה שירד מהר סיני עם לוחות הברית. משה עלה ל- 40 יום שלמים, כלומר לא כולל את ו' בסיוון, יום העלייה. העם לעומת זה כן החשיב את יום העלייה, כך שלפי החשבון שלהם משה אמור לרדת ב- ט"ז בתמוז. אך הנכון הוא שמשה אמור לרדת רק ב- י"ז בתמוז! חטא העגל התחיל כתוצאה מהטעות הזו, ומכאן התגלגל הלאה. בשיעור נלמד על הטעות בספירה, על איך אהרון ניסה להרוויח זמן וגם לדון לכף זכות.

פתיחה - המְתָנָה לַמְתָנָה: נניח שאומרים לכם שבעוד 40 יום תקבלו מתנה נהדרת, ממש שווה. נניח מטוס על שלט (בנים) ערכת יצירה ענקית (בנות), טיסה בשמי הארץ... איך תרגישו? מה תעשו בימים של הציפייה? על מה תחשבו? וכשיגיע היום הגדול, היום בו אתם צריכים לקבל את המתנה – איך יעבור עליכם היום? האם תצליחו להתרכז במה שאתם עושים? (למשל לימודים). ועכשיו נניח שכבר מגיע הערב, ועדיין לא קיבלתם את המתנה... איך תרגישו?

מתנה ושמה תורה:

דעו לכם שהסיפור הזה הוא אמיתי.

משה רבנו מבטיח לכם שבעוד 40 יום הם הולכים לקבל מתנה נפלאה – תורה. והוא מסביר להם עד כמה התורה היא מיוחדת ותעזור להם לנהל את חייהם בצורה הטובה ביותר. והעם מתחיל לחכות.

סופר יום... ועוד יום... ועוד יום... עד היום ה- 40. איך אתם חושבים שהרגיש העם ביום ה-40? (קצרי רוח, חסרי סבלנות לקבל את המתנה, מצפים...).

אבל משה לא מגיע.

עוברת שעה, ועוד שעה, כבר צהרים – ומשה איננו. עובר עוד זמן, כבר לפנות ערב, ועדיין לא רואים את משה.

העם מתחיל להתאכזב. פונים איש איש לעיסוקיו. מחפשים כתובת – אל מי יוכלו לפנות? האם יש לכם רעיון אל מי העם יכול לפנות בעת כזאת? הם כל כך חיכו למשה, כל כך רצו כבר לקבל את המתנה הזאת, את התורה. ועכשיו הם מחפשים כתובת אחרת. מחפשים – ומוצאים.

נשאל את התלמידים: אל מי פנו העם?

עיון בפסוקים:

מפגש עם הפסוקים – פסוק א':

נקרא את פסוק א':

"וַיֵּרָא הָעָם כִּי בָשַׁשׁ מֹשֶׁה לְרַדֵּת מִן הָהָר; וַיִּקְהַל הָעָם עַל אֶהֱרֹן, וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו: קוּם עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לִפְנֵינוּ, כִּי זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלֵנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם, לֹא יָדַעְנוּ מָה הָיָה לוֹ".
נקרא שוב את החלק הראשון של הפסוק ונבקש לחשוב לפי ההקשר מה פירוש המילה "בושש". "בושש" משמעו "מתעכב בשעה שמצפים לבואו". זה לא מישהו ש"סתם" מתעכב אלא הוא מעכב ומישהו אחר מחכה לו.

במידה והזמן מאפשר – נזמין את התלמידים לשתף אותנו במקרה בו הם בוששו לבוא או לחילופין מקרה בו מישהו אחר בושש לבוא והם נאלצו לחכות עד בוש. נשאל איך הרגישו בסיטואציה, כדי לעזור להבין איך העם הרגיש.
העם ראה שמשה מתעכב ולא מגיע ולכן פנה אל אהרון.

טעות בספירה:

נשאל את התלמידים: האם יש לכם רעיון למה משה מתעכב?

משה כלל לא התעכב... איך יכול להיות שמשה לא התעכב והעם חשבו שכן?

רש"י כבר חשב על שאלה זו והכין עבורנו תשובה: משה רבנו אמר עם שהוא חוזר תוך ארבעים יום. העם היו בטוחים שהיום שעלה נחשב יום, אבל מכיוון שמשה עלה רק לחלק מהיום הראשון, ועוד ללא הלילה שלפניו – יום זה לא נחשב.

משה רבנו עלה להר סיני ב- ו' בסיוון. אם מחשיבים את היום הזה – אז ארבעים יום הם אכן ב- ט"ז בתמוז. אבל אם סופרים רק מלמחרת, כלומר רק ימים שלמים – מתחילים רק ב-ז' בסיוון, ולכן לפי חשבון זה משה אמור לרדת רק ב- י"ז בתמוז.

וכך יוצא שחטא העגל התחיל בגלל טעות בספירה...

נדון: נניח שהעם צדק ומשה בושש לבוא (מנקודת הראות של העם). האם זה מצדיק ליצור עגל ולעבוד לו? מה הייתם מציעים לעם?

נסכם את הדיון: גם כשיש נסיבות שמזמנות לנו מכשול, מי שאיתן באמונה ובמחויבות לא מפר אותה כל כך מהר. נכון שהייתה כאן טעות שגרמה למכשול, ועדיין העם אחראי למעשיו ולא היה ראוי ינהגו כך.

אהרון וחור:

עד עכשיו התורה סיפרה לנו על העם בלבד. כעת נעבור למי שהיה אחראי על העם בזמן העדרו של משה. נפתח את החומש בפרד כ"ד ונקרא את פסוקים י"ב-י"ד:

"וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה, עֲלֵה אֵלַי הַהָרָה וְהָיָה שָׁם; וְאֶתְנַהֵלְךָ אֶת לַחַת הָאֲבָן, וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה, אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי לְהוֹרֹתָם. וַיִּקַּם מֹשֶׁה, וַיְהוֹשֶׁעַ מִשְׁרָתוֹ; וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל הַר הָאֱלֹהִים. וְאֵל הַזְּקֵנִים

אמר: שבו לנו בזה עד אשר נשוב אליכם; והנה אהרן וחור עמכם, מי בעל דברים יגש אליהם". בפסוקים הללו משה עושה את ההכנות האחרונות לפני עלייתו לשמים. בפסוק האחרון הוא נותן הוראה מפורשת מי ינהיג את העם בינתיים עד שובו: "והנה אהרן וחור עמכם, מי בעל דברים יגש אליהם". כלומר מי שיש לו דין (בעל דברים) או כל סכסוך אחר – פונה אל אהרון ואל חור.

מי אלו אהרון וחור? (אהרון – אחיו של משה, חור – אחיין של משה, בנה של מרים אחות משה).

נפנה שוב לפסוק א' ונראה: אל מי פנה העם? (אל אהרון!) "ויקהל העם על אהרן". למה רק לאהרון? איפה היא חור?

נספר לתלמידים שיש מדרש (פרקי דרבי אליעזר פרק מ"ה) ובו מסופר שתחילה פנו העם לחור, אך חור סירב לשתף פעולה, ולא עשה להם עגל. להפך – הוא ניסה להוכיח אותם בדברים ולשכנע אותם להמתין. העם היו במצב של אכזבה כל כך קשה ולא ידעו איך לנתב נכון את הכעס שלהם והם הרגו את חור.

וכך נותר אהרון לבדו... הוא אולי רצה לשכנע את העם, אך לא עשה כך מחשש לחייו...

נבקש מהתלמידים לעיין שוב בפסוק א' ולחפש ארבע מילים המעידות על מצוקתו של אהרון. נשמע השערות. המילים הן: "ויקהל העם על אהרן". כל העם מתקהלים סביבו, צועקים, מתלהטים, מתרגשים. כולם עליו. זו מציאות ממש לא נעימה! אולי אפילו מפחידה. כולם סביבך ואתה – לבד.

מה הייתם עושים במקום אהרון?

אמנם אהרון שיתף פעולה עם העם, אך רק למראית עין... באמת הייתה לו תכנית. אהרון היה במצוקה. מצד אחד היה לו ברור שהעם טועה, מצד שני הוא חשש מהעם כי ראה מה עשו לחור. לאחר הערכת מצב מהירה הוא החליט להגיד לעם את הדברים הבאים:

מפגש עם הפסוקים – פסוקים ב'-ד':

"ויאמר אליהם אהרן: פרקו נזמי הזהב אשר באזני נשיכם, בנניכם ובגלתיכם; והביאו אלי. ויתפרקו כל העם את נזמי הזהב אשר באזניהם; וביאו אל אהרן. ויקח מידם, ויצר אתו בחרט, ויעשהו עגל מסכה; ויאמרו: אלה אלהיך ישראל, אשר העלוך מארץ מצרים".

אם נתבונן בפסוקים יראה כאילו כל חטא העגל נגרם חס וחלילה בגלל אהרון. הרעיון להביא תכשיטים היה שלו והוא גם זה שעשה בפועל את העגל. אך עיון מעמיק יותר בפסוקים יזמן לנו מבט חדש, הסתכלות קצת אחרת...

כף זכות

חז"ל אומרים: "הווה דן את כל האדם לכף זכות" (אבות א', ו').

בואו ננסה עכשיו לדון את אהרון לכף זכות, גם על סמך מה שלמדנו קודם וגם מתוך התבוננות

בפסוקים בעין טובה. נדון עם התלמידים, נחשוב על רעיונות ונכוון במקרה הצורך.

למורה – רעיונות לדון לכף זכות:

- היה במצוקה – כל העם נקהל עליו
- חשש ופחד – ראה שהרגו את חור
- ראה שאין ברירה והעם בכל מקרה יחטאו, העדיף לקחת אחריות ולחטוא במקומם ולשאת במקומם את העונש.
- רצה להרוויח זמן.

להרוויח זמן

נתעכב על נקודה זו של הזמן ונלמד מתוך הפסוקים את התכנית של אהרון. לאהרון היה ברור שמשה יגיע, רק השאלה מתי. הוא מאוד רצה "להרוויח זמן" ולמשוך את העם כדי שבינתיים משה יחזור. איך אהרון, במצב בו הוא נתון, יכול למשוך את הזמן? נקרא שוב את פסוק ב':

"וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֶהְרֹן: פָּרְקוּ נִזְמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵי נְשֵׁיכֶם, בְּנִיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם; וְהֵבִיאוּ אֵלַי." אהרון מבקש מהעם להביא את התכשיטים של הנשים כדי להתיך אותם ולעשות מהם עגל. המחשבה שלו הייתה שבגלל שתכשיטים זה דבר יקר – הנשים לא תרצנה לוותר עליהם, ועד שתסכמנה יעבור זמן ובינתיים משה יגיע.

מה קרה בפועל? פסוק ג': "וַיִּתְּפְּרְקוּ כָּל הָעָם אֶת נִזְמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵיהֶם; וַיְבִיאוּ אֶל אֶהְרֹן." הנשים באמת לא רצו להביא את התכשיטים, ולא רק בגלל שהיה להן קשה להיפרד מהם. זו הסיבה הקטנה. הסיבה הגדולה יותר היא שהנשים היו יותר חזקות באמונתן. הן כלל לא היו שותפות בתהליך החטא. זו הייתה יוזמה של הגברים בלבד וביצוע שלהם. הגברים לא וויתרו ופשוט הורידו לנשים את העגילים ואת הנזמים. הם לקחו גם מהילדים וגם מעצמם, הזדרזו והביאו אל אהרון.

שלב א' של התכנית נכשל. עוברים לשלב ב'. פסוק ד': "וַיִּקַּח מִיָּדָם, וַיַּצַּר אֹתוֹ בְּחָרֶט, וַיַּעֲשֶׂהוּ עֵגֶל מִסֹּכָה." קודם נבין את המילים ולאחר מכן נראה איך אפשר לראות מהפסוק שאהרון רצה להרוויח זמן. "ויצר" – לשון ליצור. "חָרֶט" – חָרַט בעברית הוא בעל מלאכה, סוג של אומן החורט צורות בחומרים קשים כגון מתכת. התוצר הגמור של מלאכתו נקרא "תחריטים", ומה שעשה אהרון זה ליצור סוג של תחריט כזה בצורת עגל.

נשאל: איך אפשר לראות מהפסוק שאהרון רצה להרוויח זמן?

לאחר שנשמע את התלמידים נפנה את תשומת ליבם לפעלים שבפסוק: "ויקח", "ויצר", "ויעשהו". הפעולות הן לשון יחיד. כלומר אהרון עשה את הכול לבדו. הוא לא ביקש עזרה מאף אחד – ולא מפני שהיה חרוץ (אם כי גם זה נכון), אלא מפני שרצה בכוונה להרוויח זמן ולעשות הכול לבד! אם עושים לבד זה לוקח יותר זמן, ובזמן שעובר – בינתיים משה חוזר...

אבל גם שלב ב' של התכנית נכשל, והעגל נוצר, ומשה עדיין לא חזר...

במידה ויש זמן ניתן וכדאי להרחיב לתלמידים ולהבהיר כי זהב הוא סוג של מתכת, וכאשר מחממים אותו הוא מתרכך וניתן לעצב אותו בכל צורה שהיא (בהמשך יש קישור לסרטון בנושא).

נסכם: אהרון ניסה להרוויח זמן אך לצערו ולצערנו, למרות השתדלותו – משה שהה עדיין בהר סיני.

נערוך בטבלה את הניסיון להרוויח זמן. את הטבלה נמלא בעזרת התלמידים.

את השורה האחרונה נשאיר ריקה, אותה נמלא רק בשיעור הבא.

המציאות	ההיגיון	הרעיון
הגברים לא חיכו שהנשים והילדים ייתנו, אלא הם פשוט לקחו...	התכשיטים יקרים – גם כספית וגם רגשית, ייקח זמן להשיג את הכמות הנדרשת.	לבקש מהנשים ומהילדים את התכשיטים
העגל נוצר ומשה עדיין לא ירד	לוקח יותר זמן	לבצע הכול לבד

ניתן זמן להעתיק את הטבלה למחברת.

מה העם מחפשים

נתעכב על החלק האחרון של פסוק ד': "וַיֹּאמְרוּ: אֵלֶּה אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר הֶעֱלֹךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם".

העם קיבל את מבוקשו. יש להם אלוקים אחרים שהם יכולים לעבוד לו.

נתלה על הלוח את נספח 1 א' ו- ב' אחד ליד השני. בנספח 1 א' יש החלק השני של פסוק א':

"קוּם עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים... כִּי זֶה מַשֶּׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, לֹא יִדְעֶנּוּ מָה הָיָה לוֹ".

בנספח 1 ב' יש את החלק השני של פסוק ד':

"וַיֹּאמְרוּ: אֵלֶּה אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר הֶעֱלֹךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם".

נשווה בין שני הפסוקים. בפסוק א' יש את הבקשה ובפסוק ד' את המענה כפי שהעם רואים

אותו. נשים לב כי מה שחשוב לעם זה להתלות במי שהעלה אותם מארץ מצרים.

נחשוב יחד: מדוע כל כך חשוב לעם ישראל שיהיה מי שימשיך את מי שהוציא אותם ממצרים?

מה עלול לקרות מבחינתם אם זה נפסק?

עם ישראל היה במצרים 210 שנים. הם היו עבדים והיו תקופות ארוכות שחשבו שאין סיכוי

שיצאו משם! ופתאום בא אדם, שליח ה', ומושיע אותם, ומוביל אותם אל עבר היציאה ממצרים,

והמצרים רואים ולא עושים לו דבר! ברור שאדם כזה הופך מיד בעיני כולם מאדם רגיל לאיש

אלוקים. כולם מבינים שמהלך ניסי קורה פה. ולכן כשעם ישראל מחפש דרך לבטא את החסר

לו, כעת אחרי שמשה בהר כבר כמעט 40 יום – הם מביעים את התלות שלהם באותו אדם

שהוציא אותם ממצרים, הוא המנהיג שלהם ובעדיו הם כצאן ללא רועה, מרגישים שהם

"הולכים לאיבוד", שהם ננטשו ח"ו..."

הצעות להמחשה:

קישור לסרטון הממחיש את תהליך התכת הזהב:

(מזיאר ישורון מציג: התכת זהב – <https://www.youtube.com/watch?v=VBsTommoIHU>)

(שלב ראשון)

מסרים והפנמה (מוטמעים במהלך השיעור):

- לדון לכף זכות

מבט שלם:

מיקום שיעור זה בתוך מערך השיעורים על חטא העגל – התייחסות לפרק ל"ב בלבד:

הסיבה לחטא העגל ויצירת העגל

חטא העגל – החטא ותגובת הקב"ה

תפילת משה

שבירת הלוחות

חלקו של אהרון, תגובת משה וביצוע דבר ה' על ידי בני לוי

חלק א': תפילתו השנייה של משה / חלק ב': סילוק שכילה חלקי והורדת העדיים

סיכום - סיכום בתמונות:

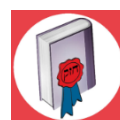
נתלה על הלוח תמונות מנספח 2 ונקשר כל תמונה אל מה שלמדנו בשיעור.

תמונה 1 – מתנה – פתחנו בשאלה איך אנחנו מרגישים כשמצפים ומחכים למתנה.

תמונה 2 – שעון חול – הבנו שהחטא נבע כתוצאה מטעות בספירה.

תמונה 3 – מאזניים – ניסינו לדון את מעשיו של אהרון לכף זכות.

תמונה 4 – עגל זהב – למרות השתדלותו של אהרון להרוויח זמן – הערב רב יצרו עגל.

הרחבה והפניות למקורות נוספים - הקשר לעשרת הדברות:

העם אומר "אלה אלהיך ישראל, אשר העלוקה מארץ מצרים". נחזור רגע לדיבר הראשון בעשרת

הדברות: "אנכי ה' אלהיך, אשר הוצאתיך מארץ מצרים" – ממש אותן מילים!

עשרת הדברות הן הבסיס לאמונה, והדיבר הראשון הוא הבסיס של הבסיס. ה' העלה אותנו

מארץ מצרים, לא שום עגל שנוצר מהתכת זהב...

"קוֹם עֲשֵׂה לָנוּ.

אֱלֹהִים... כִּי זֶה

מִתְּשֵׁה הָאִישׁ אֲנֹשׁ

הַעֲלֵנוּ מֵאֶרֶץ

מִצְרַיִם, לֹא יִדְעֵנוּ.

מָה הָיָה לָּוֹ."

"וַיֹּאמְרוּ: אֵלֶּה

אֱלֹהֵיךָ

! שֶׁרָאֵל, אֲנֹשֶׁר

הַעֲלוּךָ מֵאֶרֶץ

מִצְרַיִם."

